C/2024/6604

7.11.2024

KOMISJONI TEATIS,

milles käsitletakse strateegilist raamistikku rahvusvaheliseks koostööks teatavate raadamise ja metsade degradeerumisega seotud saaduste ja toodete liidu turul kättesaadavaks tegemist ja liidust eksportimist käsitleva määruse (EL) 2023/1115 kontekstis

(C/2024/6604)

1. SISSEJUHATUS

Raadamine ja metsade degradeerumine on ühed peamised tegurid, mis hoogustavad kliimamuutusi ja elurikkuse vähenemist – kahte meie aja peamist keskkonnaprobleemi. Ajavahemikus 1990–2020 raadati ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (FAO) hinnangul 420 miljonit hektarit metsa, mis on suurem ala kui Euroopa Liit. Valitsustevahelise kliimamuutuste eksperdirühma (IPCC) hinnangul tuleneb 23 % kasvuhoonegaaside koguheitest (2007–2016) põllumajandusest, metsandusest ja muust maakasutusest ([1]). Samal ajal eeldatakse, et maailma rahvastiku kasv suurendab nõudlust põllumajandusmaa järele ja avaldab metsadele lisasurvet koos muude suundumustega, nagu biomajanduse laienemine ([2]). Selleks et pidurdada kliimamuutusi ja elurikkuse vähenemist, mis ohustavad meie ühist tulevikku, on oluline tõhustada meetmeid raadamise ja metsade degradeerumise vastu ning teha ülemaailmsel tasandil otsustav pööre kestliku tootmise suunas. Samuti aitab see toime tulla ülemaailmse veekriisiga, võttes arvesse olemasolevaid teaduslikke tõendeid raadamise ning sademete ja temperatuuri vaheliste seoste kohta. Lisaks pakuvad metsad olulisi ökosüsteemiteenuseid alates tulvaveevastasest kaitsest ja vee puhastamisest kuni ravimiteni ning neil on oluline roll ühiskonna CO_2 heite vähendamisel. Nende teenuste kadumine tabab sageli kõige rängemalt vaesemaid ja haavatavamaid elanikkonnarühmi.

ÜRO kehtestas 2015. aastal 17 kestliku arengu eesmärki ning eesmärgi nr 15 raames ([3]) võtsid maailma riigid kohustuse peatada 2020. aastaks raadamine. Kuna seda eesmärki ei saavutatud, lubas EL koos 143 tootja- ja tarbijariigiga 2021. aastal toimunud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (UNFCCC) osaliste konverentsi 26. istungjärgul Glasgow's, et 2030. aastaks raadamine peatatakse ja pööratakse tagasi. Glasgow's toimunud UNFCCC osaliste konverentsi 28. istungjärgul tehtud ülemaailmses kokkuvõttes tunnistati raadamise peatamise ning metsade säilitamise ja taastamise tähtsust osana ülemaailmsetest jõupingutustest kliimamuutuse mõjude leevendamiseks ning Euroopa Komisjon jätkas partnerriikidega jõupingutusi, et tagada edukas üleminek raadamisvabadele väärtusahelatele. Seda on nüüdseks tunnistanud G7 kliima-, energeetika- ja keskkonnaministrid 29.–30. aprillil 2024 Torinos ([4]) toimunud kohtumisel ning G7 juhid 12.–13. juunil 2024 Apuulia ([5]) tippkohtumisel.

Raadamise ja metsade degradeerumise peamine põhjus on põllumajandusmaa laiendamine, et toota selliseid saaduseid nagu soja, veised, palmiõli, puit, kakao, kautšuk ja kohv. Suure majandusjõuna ja nende toodete tarbijana tunnistab EL oma osalist vastutust raadamise ja metsade degradeerumise eest kogu maailmas ning vastavat kohustust aidata kaasa selle peatamisele. Tugevad nõudluse poole meetmed on samuti oluline täiendus pakkumise poolel juba võetud meetmetele. Nõudluse poole meetmeteta tekiks oht, et nõudlus raadamisega seotud toodete järele hoogustaks jätkuvalt tootmist ja õõnestaks pakkumise poole jõupingutusi.

Lisaks on EL kooskõlas oma strateegiaga „Global Gateway" võtnud kohustuse luua maailmaga vastupidavamaid ühendusi, sh investeerides rohe- ja digipöördesse, kõrgematesse sotsiaalsetesse ja keskkonnastandarditesse ning kestlikumatesse väärtusahelatesse.

([1]) Ligikaudu 11 % CO_2 koguheitest tuleneb metsandusest ja muust maakasutusest (peamiselt raadamisest), samas kui ülejäänud 12 % on põllumajandustootmisest pärit otseheide, mida põhjustavad näiteks loomakasvatus ja väetised.
([2]) Nagu on rõhutatud komisjoni biomajanduse strateegias: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/environment/bioeconomy/bioeconomy-strategy_en.
([3]) Kestliku arengu eesmärk 15.2: „Saavutada 2020. aastaks kõikide metsaliikide säästev majandamine, peatada metsa raadamine, taastada rikutud metsad ja suurendada kogu maailmas oluliselt metsastamist ja metsade uuendamist."
([4]) https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Climate-Energy-Environment-Ministerial-Communique_Final.pdf.
([5]) https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/Apulia-G7-Leaders-Communique.pdf.

2. **RAADAMISVABASID TARNEAHELAID KÄSITLEV ELI MÄÄRUS**

Osana Euroopa roheleppest töötas Euroopa Komisjon välja raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse, ([6]) mis tugineb 2019. aasta teatisele „Ulatuslikumad ELi meetmed maailma metsade kaitseks ja taastamiseks“. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitlev ELi määrus jõustus 29. juunil 2023 ja seda hakatakse kohaldama 30. detsembril 2024 (mikro- ja väikeettevõtjate puhul 30. juunil 2025).

Raadamisvabasid tarneahelaid käsitlev ELi määrus on esimene omataoline õigusakt, mille eesmärk on kaotada ELi tootmisest ja tarbimisest põhjustatud raadamine ja metsade degradeerumine. See on oluline vahend, millega täita ülemaailmsed kohustused, mis on võetud seoses kestliku arengu eesmärkidega, Kunmingi-Montreali üleilmse elurikkuse raamistiku ja Pariisi kokkuleppega.

Raadamisvabasid tarneahelaid käsitlevat ELi määrust kohaldatakse võrdselt teatavate ELi turule lastavate ja ELi turult eksporditavate saaduste ja toodete suhtes ning selle eesmärk on tagada võrdne kohtlemine ja mittediskrimineerimine Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) eeskirjade alusel. Kõik ettevõtjad, kes soovivad teenindada selle kohaldamisalasse kuuluvate saaduste ja toodete ELi turgu, peavad rakendama raadamisvabasid tootmistavasid ja tagama tarneahela läbipaistvuse. Kuna nõudlus raadamisvabade toodete järele kasvab kogu maailmas, kujutab raadamisvabasid tarneahelaid käsitlev ELi määrus endast ärivõimalust edendada raadamisvabade toodetega kauplemist ja suurendada kestlike osalejate võimalusi kogu maailmas.

Selleks et hõlbustada määruse rakendamist, saavutada selle eesmärgid ning tagada õiglane ja kaasav üleminek raadamisvabadele ja seaduslikele tarneahelatele, nähakse määruse artikliga 30 ette tugev rahvusvaheline koostöö ja osalemine, mis põhineb spetsiaalsel strateegilisel raamistikul. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse artikli 30 lõikes 1 on sätestatud:

„Oma vastavates pädevusvaldkondades teevad komisjon liidu nimel ja huvitatud liikmesriigid koordineeritud viisil koostööd käesoleva määrusega hõlmatud tootjariikide ja nende osadega, eelkõige nendega, kes on artikli 29 kohaselt liigitatud kui suurema riskiga, kasutades olemasolevaid ja tulevasi partnerlusi ning muid asjakohaseid koostöömehhanisme, et ühiselt tegeleda raadamise ja metsade degradeerumise algpõhjustega. Komisjon töötab sellise koostöö jaoks välja tervikliku liidu strateegilise raamistiku ja kaalub asjakohaste liidu instrumentide kasutuselevõtmist.“

Selleks et hõlbustada raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määrus rakendamist, keskendutakse seega eelkõige koostööle tootjariikidega, võttes muu hulgas arvesse asjakohaseid kestlikkusega seotud algatusi ja parimaid tavasid riiklikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil.

Samal ajal tõhustab EL koostööd teiste peamiste raadamisele kaasa aitavaid saadusi tarbivate riikidega, et tõhustada nõudluse poole meetmeid, mis aitaksid saavutada 2030. aasta eesmärki. Samuti jätkab EL asjaomastel mitmepoolsetel foorumitel tugevamat dialoogi raadamise ja metsade degradeerumise peatamise poliitika ja meetmete üle.

EL on pühendunud raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse tõhusale rakendamisele, töötades tootjariikidega dialoogis ja partnerluses. Seetõttu on EL intensiivistanud oma jõupingutusi, et jagada teavet raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva määruse eri elementide kohta, eelkõige spetsiaalse sidusrühmade platvormi raames ning tehniliste arutelude kaudu tootjariikide ja sidusrühmadega, sealhulgas ELi delegatsioonide kaudu. EL teeb kättesaadavaks ka mitmesugused toetusvahendid, et aidata sidusrühmadel, kelle suhtes selle määruse eeskirju kohaldatakse, valmistuda oma kohustuste täitmiseks. Nendeks on:

a) **korduma kippuvaid küsimusi sisaldav dokument** ([7]) (mida ajakohastatakse korrapäraselt), mille eesmärk on selgitada mitut raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse sätet;

([6]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. mai 2023. aasta määrus (EL) 2023/1115, milles käsitletakse teatavate raadamise ja metsade degradeerumisega seotud saaduste ja toodete liidu turul kättesaadavaks tegemist ja liidust eksportimist ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 995/2010 (ELT L 150, 9.6.2023, lk 206, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/1115/oj).

([7]) https://environment.ec.europa.eu/publications/frequently-asked-questions-deforestation-regulation_en.

b) **ametlikes suunistes** selgitatakse teatavaid raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse rakendamise põhiaspekte, eelkõige seoses „põllumajandusliku kasutuse“ määratluse, sertifitseerimise, seaduslikkuse ning muude ELi ja ülemaailmsete sidusrühmade tõstatatud teemadega;

c) **ELi raadamise vaatluskeskus**, mis on komisjoni välja pakutud tasuta vahend, ([8]) võimaldab igal kasutajal saada juurdepääsu teadusandmetele maailma metsade kohta (üksikasjalikum teave on esitatud punktis 5.5).

Lisaks on määruse artikli 29 lõikes 3 sätestatud, et väikese ja suure riskiga riikide (või nende osade) liigitamine „*põhineb komisjoni objektiivsel ja läbipaistval hinnangul, võttes arvesse uusimaid teaduslikke tõendeid ja rahvusvaheliselt tunnustatud allikaid*.“ Sellega seoses peab EL väga oluliseks töötada välja terviklik riskitaseme hindamise süsteem, mis põhineb usaldusväärsel metoodikal, et koguda kindlaid, kontrollitavaid ja usaldusväärseid andmeid, mis põhinevad kvantitatiivse ja kvalitatiivse teabe põhjalikul hindamisel kooskõlas määruse artikli 29 lõigetega 3 ja 4. EL on samuti pühendunud dialoogi ja koostöö tihendamisele riikidega, keda peetakse kõrge riskitasemega riigiks või kelle puhul on oht, et nad võivad olla kõrge riskitasemega, et aidata neil riskitaset alandada (vt lisa).

Käesolevas dokumendis esitatakse strateegiline raamistik, mis on vajaduse korral riigipõhise analüüsi aluseks.

3. RAADAMIST KÄSITLEVA STRATEEGILISE KOOSTÖÖRAAMISTIKU EESMÄRGID

Strateegilise koostööraamistiku üldeesmärk on toetada **partnerlusel põhinevat koostööd riikide ja sidusrühmadega kogu maailmas**, tuginedes mitmetele väljakujunenud põhimõtetele ja keskendudes kõigile asjakohastele väärtusahelatele, et ühiselt tegeleda raadamise ja metsade degradeerumise algpõhjustega raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohaldamisala piires, aga ka väljaspool seda.

Raamistiku erieesmärgid on järgmised:

— tõhustada kahepoolset, piirkondlikku, rahvusvahelist ja eri sidusrühmi hõlmavat dialoogi ja koostööd raadamise ja metsade degradeerumise peatamise poliitika ja meetmete, sealhulgas metsade säilitamise ja kestliku kasutamise ning kestliku maakasutuse, saaduste tootmise, töötlemise, tarbimise ja kaubanduse valdkonnas;

— tugevdada koostööd mõjutatud kolmandate riikidega, et luua majanduslikke stiimuleid metsade säilitamiseks ja suurendada investeeringuid kestlikesse tarneahelatesse;

— aidata tootjariike ja -piirkondi, eelkõige neid, kelle suutlikkus on väiksem ja kus raadamine on väga levinud, et hõlbustada nende üleminekut raadamisvabadele ja seaduslikele tarneahelatele;

— jätkata koostööd teiste tarbijariikidega, et edendada rangete nõuete vastuvõtmist eesmärgiga minimeerida nende riikide osa raadamises ja metsade degradeerumises.

Sellest lähtuvalt kirjeldatakse raamistikus üldiselt kolmandate riikidega tehtava koostöö peamisi vajadusi ja prioriteete, et vajaduse korral kajastada neid ELi, liikmesriikide ja arengut rahastavate asutuste koostöökavades ja -strateegiates. Samuti on selle eesmärk aidata juhtida selliste asjakohaste vahendite võimalikku kasutuselevõttu, mida võiks kaaluda raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse rakendamise asjakohaseks toetamiseks.

([8]) https://forest-observatory.ec.europa.eu/

Raamistik sillutab teed ka ELi ja selle liikmesriikide jätkuvale osalemisele asjakohastel mitmepoolsetel foorumitel, nagu bioloogilise mitmekesisuse konventsioon, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsioon, ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsioon (FAO), ÜRO Keskkonnaassamblee (UNEA), ÜRO metsandusfoorum, Maailma Kaubandusorganisatsioon (WTO), G7 ja G20 ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD). Üldeesmärk on edendada ühist arusaama vajadusest minna kogu maailmas üle kestlikule raadamisvabale põllumajandustootmisele, tugevdada kestlikku metsamajandamist, arendada läbipaistvaid ja raadamisvabasid kestlikke tarneahelaid ning näha ette seda toetav poliitika. EL ja selle liikmesriigid jätkavad ka jõupingutusi ja ühistööd partneritega ülemaailmsel tasandil, et teha kindlaks ja leppida kokku tugevad standardid ja määratlused, mis tagavad metsade ja muude looduslike ökosüsteemide ning nendega seotud inimõiguste kõrgetasemelise kaitse.

4. **RAADAMIST KÄSITLEVA STRATEEGILISE KOOSTÖÖRAAMISTIKU PÕHIMÕTTED**

Raamistiku rakendamisel lähtuvad EL ja selle liikmesriigid järgmisest **kaheksast põhimõttest**:

1) **jätkuv dialoog ja koostöö asjaomaste kolmandate riikidega**, et vahetada teavet tavade ja jõupingutuste kohta ning toetada neid sellise keskkonna loomisel, mis võimaldab kaasavat ja õiglast üleminekut raadamisvabadele tarneahelatele, tuginedes olemasolevatele ja tulevastele mehhanismidele, nagu struktureeritud dialoogid, halduskokkulepped, kehtivad lepingud või nende sätted. Koostöö hõlmab ka muid meetmeid, millega toetatakse partnerriike üleminekul läbipaistvamatele tarneahelatele, uute jälgitavussüsteemide loomisel või olemasolevate täiendamisel, et tagada uued standardid ja hõlbustada teabe jagamist tarneahelas. See hõlmab digivaldkonna heade tavade tutvustamist (eelkõige asukohatuvastusel põhinevad jälgitavuslahendused) maailma metsade kaitset ja taastamist käsitleva sidusrühmade platvormi kaudu. See on eriti oluline riikide puhul, kes on artikli 29 (riikide hindamine) alusel liigitatud raadamise ja metsade degradeerumise seisukohast suure riskiga riigiks või kelle puhul on oht, et nad liigitatakse suure riskiga riigiks;

2) **toetus meetmetele**, mis keskenduvad metsade kaitsmisele, taastamisele ja kestlikule kasutamisele, raadamise ja metsade degradeerumise peatamisele, üleminekule saaduste kestlikule tootmisele, tarbimisele ja töötlemisele ning kauplemismeetoditele. See hõlmab kestlikke maakasutustavasid ja jälgitavussüsteeme ning väikepõllumajandustootjate juurdepääsu turgudele, rahastamisele ja tehnoloogiale;

3) tootja- ja tarbijariikides saadud **kogemuste ja väljakujunenud heade tavade ärakasutamine**; nende hulka kuuluvad edukad ELi koostööprojektid, algatused ja asjakohased parimad tavad, näiteks seoses ebaseadusliku metsaraie vastase võitlusega, ELi kestliku kakaotootmise algatusega, olemasolevate sertifitseerimis- ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemidega, sealhulgas jälgitavusega;

4) kõigi selliste asjaomaste sidusrühmade **kaasatuse soodustamine** riigi tasandil, kellel on roll kestliku põllumajanduse, metsamajandamise ja raadamisvabade tarneahelate loomisel tootja- ja tarbijariikides. Nende sidusrühmade hulka kuuluvad muu hulgas riiklikud ja kohalikud ametiasutused, erasektor, sealhulgas väikepõllumajandustootjad ja tootjate ühendused, kodanikuühiskond, kohalikud kogukonnad ja põlisrahvad;

5) **inimõigustekeskne lähenemisviis**, millega kaitstakse raadamise või metsade degradeerumisega seotud õigusi, sealhulgas põlisrahvaste, kohalike kogukondade ja tavapõhiste valdusõiguste omajate õigusi, ning edendatakse nende rolli metsade kaitsmisel;

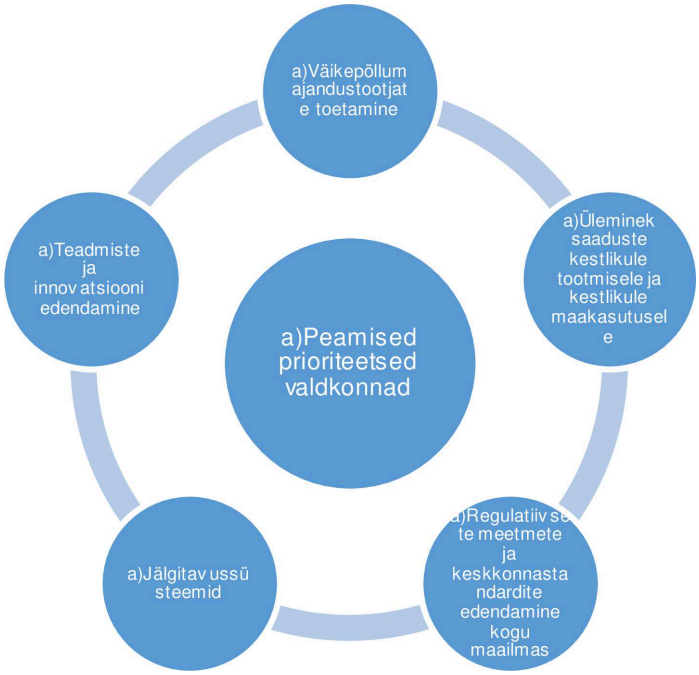
6) **läbipaistvus ja juurdepääs teabele.** See hõlmab üldsuse osalemist otsuste tegemises, üldsuse juurdepääsu metsa ja põllumajanduse tarneahelatega seotud asjakohastele dokumentidele ning õiguskaitse kättesaadavust (juurdepääs haldus- või kohtumenetlustele, et vaadata läbi ametiasutuste otsused, tegevus või tegevusetus);

7) **koostoime muude ELi poliitikaalgatustega**, näiteks nendega, mis keskenduvad sunniviisilisele tööle, kestlikule rahandusele, äriühingu kestlikkusalasele hoolsuskohustusele, laiemale keskkonnapoliitikale ja ELi strateegiale „Global Gateway“;

8) **tegevuse kooskõlastamine asjaomaste arengupartneritega**, et soodustada vastastikust täiendavust ja vastastikku tugevdavat toetust.

5. **PRIORITEETSED TEGEVUSVALDKONNAD**

Jõupingutustes hõlbustada üleminekut raadamisvabale ülemaailmsele väärtusahelale ja kooskõlas ELi strateegia „Global Gateway“ eesmärkidega teevad EL ja selle liikmesriigid koostööd vajaliku toetuse ja koordineerimise tagamiseks, kindlustada kaasav ja õiglane üleminek raadamisvabadele ja seaduslikele tarneahelatele ELis ja sellest väljaspool. Selleks on kindlaks määratud viis suurt prioriteetset valdkonda. Need on soovituslikud ning neid analüüsitakse üksikasjalikumalt riigi ja piirkonna tasandil.

5.1. **Väikepõllumajandustootjate toetamine**

Väikepõllumajandustootjad tarnivad märkimisväärse osa raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohaldamisalasse kuuluva mitme toote ja saaduse ülemaailmsest toodangust. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohaseid õiguslikke kohustusi kohaldatakse nende ettevõtjate ja kauplejate suhtes, kes lasevad tooteid ELi turule ja teevad neid ELi turul kättesaadavaks. Kuna ettevõtjad vajavad teavet tarneahela eelnevatest osadest, võivad nad siiski paluda, et väikepõllumajandustootjad esitaksid piiratud hulga teavet. Tootjate peamised ülesanded on tagada tootmise seaduslikkus, mitte muuta oma metsamaad põllumajandusmaaks ning esitada asukohatuvastuse andmed, mida on võimalik saada lihtsate tehniliste vahenditega ja mis tuleb kindlaks määrata ainult üks kord. Nad ei pea hoolsuskohustust täitma.

Vajaduse korral ja kooskõlas ELi koostööprioriteetidega toetavad EL ja liikmesriigid väikepõllumajandustootjate kaasamist raadamisvabadesse tarneahelatesse. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohased jälgitavuse nõuded peaksid tooma kasu väikepõllumajandustootjatele, kuna need vähendavad tarneahela keerukust, avavad uusi turuvõimalusi ja tagavad õiglasemad hinnad.

Võimalikud meetmed võiksid hõlmata tehnilist abi ja koolitust, nt kestlike põllumajandus- ja maakasutustavade ja jälgitavuse valdkonnas, samuti juurdepääsu rahastamisele ja asjakohastele seadmetele/tehnoloogiale.

Samuti püüab EL kaasata väikepõllumajandustootjaid ja/või edendada nende huve partnerriikide asjaomaste ametiasutustega peetavates kahepoolsetes dialoogides ja seoses konkreetsete toetusmeetmetega, nagu raadamisvabasid väärtusahelaid käsitlev Euroopa tiimi algatus (vt punkt 6.2.1).

Tekstikast 1. „AL-INVEST VERDE“

„AL-INVEST VERDE“ ([9]) on pikaajaline ELi rahastatud programm, millega rakendatakse meetmeid 12 Ladina-Ameerika riigis. Selle programmi praeguse kuuenda versiooni alt toetatakse neid riike üleminekul vähese CO_2 heitega, ressursitõhusamale ja ringluspõhisemale majandusele ning hõlbustatakse kestlikke tootmismudeleid. Programmil on kolm peamist komponenti: 1) innovatsioon ja VKEde roheüleminek, 2) tehniline abi avalikule sektorile, 3) intellektuaalomandi kasutamine kestlikuks arenguks.

Näiteks VKEde komponendi raames aitab Euroopa Komisjon VKEdel laiendada oma turustamisvõimalusi uute ELi standardite ja määruste alusel, minnes üle puhtamatele ja tõhusamatele toodetele, protsessidele ja teenustele, samal ajal kui riigid võtavad omaks kestlikumad tarbimisharjumused.

Tekstikast 2. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohane koostöö Kagu-Aasias

Indoneesia, Malaisia, Laose, Tai ja Vietnamiga teostatava projekti, mille eesmärk on edendada ELi põhjustatud raadamise ja metsade degradeerumise pidurdamiseks kasutatava lähenemisviisi paremat mõistmist ja suurendada vastavat suutlikkust (raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva määruse kohane koostöö ([10])), keskmes on dialoog ja koolitused, kuhu on kaasatud poliitilised sidusrühmad, väikepõllumajandustootjad, erasektor ja kodanikuühiskond ja mille raames käsitletakse raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse peamisi jälgitavusnõudeid Kagu-Aasias.

5.2. **Toetus kõrgetasemeliste jälgitavussüsteemide väljatöötamiseks.**

Koos sertifitseerimis- ja kolmanda isiku poolse tõendamise skeemidega võivad kõrgetasemelised jälgitavussüsteemid hõlbustada ettevõtjatel asjakohaste turulepääsunõuete täitmist, tunnustades samal ajal kohapeal tehtud jõupingutusi. EL võib pidada asjaomaste sidusrühmadega dialoogi ja teha tehnilist koostööd riiklikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil. See peaks põhinema läbipaistval teabe, andmete ja parimate tavade vahetamisel. Eesmärk on teha kindlaks asjakohased süsteemid, neid arendada ja/või tugevdada, keskendudes läbipaistvusele ja jälgitavusele, ning tagada nende tõhus rakendamine ja koostalitlus.

EL toetab partnerriike olemasolevate kõrgetasemeliste jälgitavussüsteemide tugevdamisel, keskendudes ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni määratlustel ja seaduslikkusel põhinevatele raadamisvabadele tarneahelatele. Sellega seoses võib EL rahastada partnerriikidega tehtavaid ühisanalüüse (taotluse korral), et teha kindlaks puudujäägid, ja anda peamisi soovitusi edasisteks sammudeks süsteemide vastavusse viimisel, et hõlbustada teabe kogumist kõigi asjaomaste sidusrühmade jaoks.

Mitu raadamisvabasid väärtusahelaid käsitleva Euroopa tiimi programmi, nagu „SAFE“, kestliku kakaotootmise algatus ja „AL INVEST Verde“ pakuvad juba konkreetset toetust partnerriikide riiklikele ja kohalikele jälgitavussüsteemidele.

([9]) https://alinvest-verde.eu/en_gb/
([10]) https://zerodeforestationhub.eu/projects/eudr-engagement/

Programm **„SAFE“ (kestlik põllumajandus metsaökosüsteemide jaoks)**, mida rahastavad EL, Saksamaa ja Madalmaad, toetab eri tootjariikide riikliku ja kohaliku tasandi jälgitavussüsteeme. Brasiilias toetatakse programmiga „SAFE“ veisekasvatussektori jälgitavussüsteemi väljatöötamist eri sidusrühmi hõlmava dialoogiprotsessi kaudu Brasiilia kliima-, metsa- ja põllumajanduskoalitsiooni raames. Lisaks on programmi „SAFE“ eesmärk toetada Brasiilia põllumajandusministeeriumi eri saadusi hõlmava riikliku jälgitavusplatvormi „AgroBrasil + Sustentável“ rakendamisel.

5.3. **Üleminek saaduste kestlikule tootmisele ja kestlikule maakasutusele**

Põllumajandusmaa kasutamise tõhustamine ja üleminek kestlikumatele põllumajanduslikele tootmismeetoditele võib kiirendada raadamise vastast võitlust. EL on pühendunud selliste uuenduslike ja/või alternatiivsete tavade väljatöötamisele ja rakendamise toetamisele, mis võimaldavad saavutada tasakaalu ökosüsteemide kaitsmise ja peamiste põllumajandussaaduste ülemaailmse nõudluse rahuldamise vahel.

Euroopa Komisjon rahastab juba mitmesuguseid programme ja projekte, mille eesmärk on toetada partnerriike üleminekul kestlikule ja raadamisvabale põllumajandustootmisele, muu hulgas väikepõllumajandustootjatele tehnilise abi ja suutlikkuse suurendamise võimaluste pakkumisega.

Tekstikast 3. ELi kestliku kakaotootmise algatus

2020. aastal käivitatud **ELi kestliku kakaotootmise algatus** ([11]) on eri sidusrühmi hõlmav dialoog ELi, Cote d'Ivoire'i, Ghana ja Kameruni vahel kakaosektori majandusliku, keskkonnaalase ja sotsiaalse kestlikkuse teemal. See on ELi roheleppe juhtalgatus, mis põhineb kahel peamisel sambal:

1. eri sidusrühmi hõlmav kaasav dialoog, **kakaokõnelused**, mida korraldab Euroopa Komisjon, et saavutada konsensus ja määrata kindlaks sektori prioriteetsed meetmed;

2. rahaline ja tehniline toetus peamiselt **piirkondliku kestliku kakaotootmise programmi** kaudu, mis on 25 miljoni euro suurune programm Côte d'Ivoire'i, Ghana ja Kameruni jaoks, et tagada vajalikud vahendid edusammude tegemiseks eri sidusrühmi hõlmava dialoogi käigus kindlaks määratud tegevuspunktides. Programmi täiendati lisavahenditega riigi tasandil. Meetmed hõlmavad raadamise jälgimise suutlikkuse suurendamist, jälgitavussüsteemide arendamist, avaliku ja erasektori standardite täiustamist ja kakaotootmise sertifitseerimist ning konkreetsete põllumajandustavade, näiteks agrometsanduse hindamist.

Dialoogi kulminatsioonina kiitsid sidusrühmad 2022. aasta juunis heaks kestliku kakaotootmise tegevuskava ja kestliku kakaotootmise liidu tegevuskava.

5.4. **Regulatiivsete meetmete ja keskkonnastandardite edendamine kogu maailmas**

Selleks et saavutada lõppeesmärk peatada raadamine kogu maailmas, on oluline pidada dialoogi teiste suurte tarbijaturgudega, et edendada seal sarnaste poliitikameetmete võtmist. EL teeb tihedat koostööd partneritest tarbijariikide ja nende tarneahela sidusrühmadega, et täita ühised raadamisega seotud eesmärgid mitmepoolsetel foorumitel. Seda püütakse saavutada parimate tavade ja tehnoloogiate kindlakstegemise ja arendamisega, regulatiivsete meetmete, kõrgemate keskkonnastandardite, hoolsuskohustuse ja ettevõtja sotsiaalse vastutuse ning võimaliku ühise toetusega väikepõllumajandustootjate rolli suurendamiseks raadamisvabades tarneahelates. Sellega seoses on ELi eesmärk edendada paremat arusaamist raadamise vastast võitlust käsitlevast ELi lähenemisviisist ning suurendada teadlikkust vajadusest tõhustada raadamisvabasid tarneahelaid kogu maailmas, tuginedes rahvusvaheliselt kasutatavatele määratlustele, näiteks FAO määratlustele, et täita ühiseid rahvusvahelisi kohustusi kliima ja elurikkuse valdkonnas. EL kasutab ka vahendeid, millega toetatakse haldusasutusi eelkõige ELi õigusaktidega ühtlustamise, nende kohaldamise ja nõuete täitmise tagamise valdkonnas ning hõlbustatakse ELi parimate tavade jagamist partnerriikidega, kes karmistavad oma keskkonnastandardeid. Näiteks institutsioonide väljaarendamiseks loodud ELi vahendid TAIEX (tehnilise abi ja teabevahetuse vahend) ([12]) ja meede „Twinning", ([13]) mis koondavad vastastikuse kogemustevahetuse kaudu ELi liikmesriikide ja partnerriikide avaliku sektori eksperditeadmisi.

5.5. **Teadmiste ja innovatsiooni edendamine**

ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi raames on ELi eesmärk luua uusi teadmisi ja teadusandmeid ning töötada välja uuenduslikke lahendusi ja tehnoloogiaid, mis võivad hõlbustada üleminekut kestlikule põllumajandustootmisele, kestlikule maakasutusele ja raadamisvabadele tarneahelatele, kiirendada raadamise vastast võitlust kogu maailmas ja stimuleerida kestlikku ringluspõhist biomajandust.

([11]) https://africa-knowledge-platform.ec.europa.eu/story_life_cycle.
([12]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/taiex_en.
([13]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/twinning_en.

Täpsemalt on EL loonud Teadusuuringute Ühiskeskuse juhitava **raadamise ja metsade degradeerumise** ([14]) **ELi vaatluskeskuse**. See pakub juurdepääsetavat teadusteavet maailma metsasuse muutuste kohta ning raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kohaldamisalasse kuuluvate saadustega kauplemise kohta, millest võib olla kasu avaliku sektori asutustele, tarbijatele ja erasektorile. Vaatluskeskuse koostatud kaartidel ei ole õiguslikku väärtust, kuid need on väärtuslikuks abivahendiks riskihindamisel ja ettevõtjate abistamisel raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse nõuete täitmisel, mis ei vabasta neid siiski hoolsuskohustuse täitmisest. Vaatluskeskus tugineb juba olemasolevatele seirevahenditele, sealhulgas Copernicuse toodetele ja muudele avalikult või eraviisiliselt kättesaadavatele allikatele, ning tõendite vahetamisele ja koostööle partnerriikidega. Samuti püütakse sellega saavutada koostoimet muude asjakohaste poliitikaalgatustega, nagu ELi metsaseiremäärus ja Euroopa metsateabesüsteem (FISE).

Tekstikast 4. Euroopa Teadusnõukogu edulood, mida rahastatakse ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammidest „Horisont 2020“ või „Euroopa horisont“

Projekti „INCLUDE“ ([15]) (2016–2021) raames analüüsiti raadamise mõju tõrjutud rühmadele, nagu väikepõllumajandustootjad ja põlisrahvaste kogukonnad, keskendudes Argentina Chaco Salteno piirkonnale.

Projektis „FORESTPOLICY“ ([16]) (2021–2026) uuritakse, kas ettevõtja järgitav raadamise peatamise poliitika aitab aeglustada metsaraiet ja kas keskkonnatõhusus tähendab vaesemate põllumajandustootjate kõrvalejäämist või pigem toob neile kasu. Samuti püütakse kindlaks teha, mis muudab tarneahelapoliitika edukaks või ebaõnnestunuks.

Projektis „SUSTAINFOREST“ ([17]) (2021–2026) analüüsitakse ökoloogiliselt ja majanduslikult oluliste metsatükkide interaktiivset rolli vihmametsa- ja savannivööndite põllumajandusmaastikel Togos, Beninis, Nigeerias ja Kamerunis.

6. **RAKENDUSVAHENDID**

6.1. **Teavitustegevus ja dialoog**

Selleks et saavutada raamistiku põhimõtted ja eesmärgid, muudab EL raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse ning üldisema võitluse ülemaailmse raadamise ja metsade degradeerumise vastase ELi rohediplomaatiaalase töö ja jõupingutuste lahutamatuks osaks. Selleks peab EL eelkõige avatud, ausat ja strateegilist dialoogi partnerriikide ja -piirkondadega, tuginedes asjakohastele kahepoolsetele, kahe piirkonna ja rahvusvahelistele foorumitele.

Mis puudutab asjakohaseid dialoogifoorumeid, siis:

— **rahvusvahelisel tasandil** jätkab EL raadamisega seotud teavitustegevust ja osalemist G7 ja G20, OECD, UNFCCC, ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsiooni, bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, FAO ja WTO ning muude asjakohaste foorumite raames;

— **piirkondlikul ja kahepoolsel tasandil** integreerib EL raadamise kõikidesse asjakohastesse poliitilise dialoogi koostööraamistikesse, sealhulgas ametlikesse poliitilistesse ja valdkondlikesse dialoogidesse, roheliitudesse ja -partnerlustesse ning tehnilise abi projektidesse, tuginedes võimalikult suures ulatuses olemasolevatele mehhanismidele ja protsessidele;

— **ELi vabakaubanduslepingud** ja **majanduspartnerluslepingud** partnerriikide ja -piirkondadega pakuvad täiendavaid platvorme dialoogiks ja koostööks kestlikkuse, sealhulgas raadamise küsimuste valdkonnas, kaasates mõlema poole pädevaid asutusi ja kodanikuühiskonda;

([14]) https://forest-observatory.ec.europa.eu/forest/gfc2020.
([15]) https://cordis.europa.eu/project/id/681518.
([16]) https://cordis.europa.eu/project/id/949932.
([17]) https://cordis.europa.eu/project/id/101001200.

— **ekspertide tasandil** käivitas Euroopa Komisjon 2020. aasta oktoobris **maailma metsade kaitset ja taastamist käsitleva sidusrühmade platvormi**, mille eesmärk on aidata kaitsta ja taastada maailma metsi ning kus tarbija- ja tootjariigid, kodanikuühiskonna organisatsioonid ja tööstusliidud vahetavad teavet raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse rakendamise kohta. See kohtub korrapäraselt ja on osalemiseks avatud partnerriikide sidusrühmadele.

***Tekstikast 5*. Maailma metsade kaitset ja taastamist käsitlev sidusrühmade platvorm**

2020. aastal lõi komisjon maailma metsade kaitset ja taastamist käsitleva sidusrühmade platvormi, mille eesmärk on kaasata õigusloomeprotsessi sidusrühmad, teadlased ja kolmandad riigid. Platvormi koosolekud toimuvad korrapäraselt. Osalejad, sealhulgas partnerriigid, on sidusrühmade platvormi kaudu kaasatud seadusandlikku protsessi, osaledes spetsiaalsetel seminaridel, saades komisjonilt ajakohastatud teavet ning vastates üleskutsetele anda tagasisidet või sisendteavet. Üleminekuperioodil tagatakse korrapäraste kohtumiste abil, et raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse rakendamiseks valmistumisega seotud kõiki küsimusi arutatakse ja sidusrühmade seisukohad kuulatakse ära. See jätkub rakendusetapis. Platvorm jagab ka parimaid tavasid, nt jälgitavuse ja väikepõllumajandustootjate kohta.

Lisaks partnerriikide esindajatele osalevad peale liikmesriikide ka kõigi asjaomaste tööstussektorite ja kodanikuühiskonna esindajad.

Üksikasjalik teave, sealhulgas päevakorrad, protokollid, kõik ettekanded ja muud asjakohased materjalid, on kättesaadav komisjoni registri veebisaidil ([18]).

6.2. **Erialgatused**

Lisaks teavitustegevusele ja dialoogile jätkab EL raadamisvabade väärtusahelatega seotud edasiste meetmete toetamist ja hindamist tihedas koostöös liikmesriikidega Euroopa tiimi lähenemisviisi raames ([19]). Lisaks tugevdab EL koostööd arengut rahastavate asutuste ja erasektoriga, et kaasata pikaajalisi investeeringuid raadamisvabadesse väärtusahelatesse kooskõlas ELi strateegia „Global Gateway“ eesmärkidega. EL jätkab ka partnerlussuhete edendamist asjaomaste rahvusvaheliste institutsioonidega (nt WTO, OECD, Maailmapank, ÜRO Keskkonnaprogramm, FAO jne), et kiirendada ülemaailmset liikumist raadamise peatamiseks.

6.2.1. *Raadamisvabasid väärtusahelaid käsitlev Euroopa tiimi algatus*

Et hõlbustada partnerriikides kaasavat üleminekut kestlikule ja raadamisvabale tootmisele, käivitasid EL ja selle liikmesriigid UNFCCC osaliste konverentsi 28. istungjärgul ülemaailmse raadamisvabade väärtusahelate Euroopa tiimi algatuse, millel on järgmised tegevuselemendid:

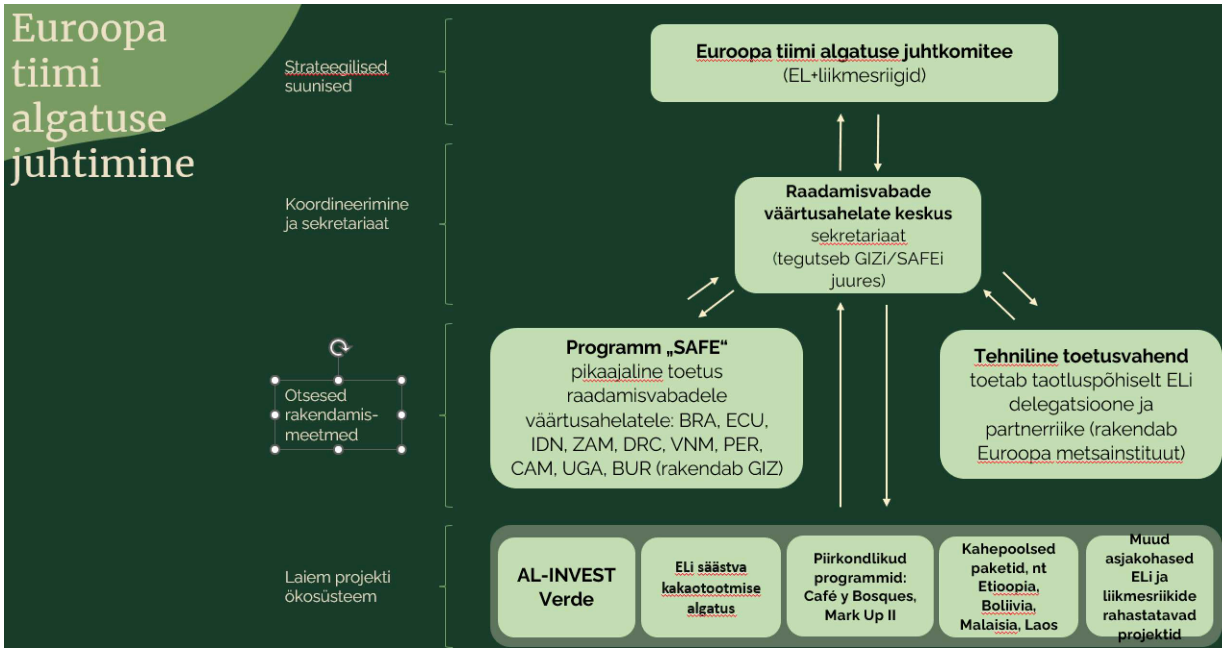
a) **Euroopa tiimi algatuse keskus (TEI HUB)** pakub partnerriikidele teavet raadamisvabade väärtusahelate kohta ja suhtleb nendega ning korraldab teadmushaldust, et koordineerida ELi ja liikmesriikide asjakohaseid olemasolevaid projekte eelseisva tegevusega, mis on pühendatud Euroopa tiimi algatuse eesmärkidele. Sellega tagatakse, et tootjariikide raadamisvabade väärtusahelatega seotud erinevaid Euroopa tiimi algatusi on võimalik paremini ühtlustada, puudujääke tuvastada ja dubleerimist vältida;

b) **programm „SAFE“ (kestlik põllumajandus metsaökosüsteemide jaoks)** on Euroopa tiimi algatuse kõige olulisem tugisammas, mille tegevust viiakse hetkel ellu Brasiilias, Ecuadoris, Indoneesias ja Sambias. Käimas on töö, et hakata 2024. aastal toetama ka Vietnami ja Kongo Demokraatlikku Vabariiki. Programm keskendub väikepõllumajandustootjate toetamisele üleminekul kestlikele ja raadamisvabadele väärtusahelatele ning tootjariikide abistamisele soodsa keskkonna loomisel, et tagada juurdepääs ELi turule. Programmi „SAFE“ mahtu suurendatakse veelgi liikmesriikide tulevaste panustega;

([18]) https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&groupID=3282.

([19]) Aastatel 2021–2024 eraldas EL 1 miljard eurot toetusi, et kaitsta, taastada ja kestlikult majandada metsi partnerriikides, ning 2,5 miljardit eurot kestliku põllumajanduse toetamiseks.

c) **raadamisvabade väärtusahelate tehniline toetusvahend** on paindlik ja taotluspõhine vahend, et toetada tootjariike tehniliste nõuete alaste eksperditeadmistega, näiteks asukohatuvastuse, maakasutuse kaardistamise ja jälgitavuse valdkonnas, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse väikepõllumajandustootjate kaasamisele. Need tegevused kooskõlastatakse tihedalt ELi delegatsioonidega ja viiakse Euroopa tiimi algatuse keskuse kaudu kooskõlla olemasolevate projektidega, sealhulgas programmiga „SAFE“, et luua koostoimet ja vältida dubleerimist.

6.2.2. *Metsapartnerlused*

ELi strateegia „Global Gateway“ raames sõlmib EL **metsapartnerlusi** sarnaselt meelestatud partnerriikidega, et pakkuda pikaajalist ja terviklikku raamistikku metsade säilitamiseks ning luu samal ajal nende jaoks väärtust ja toetada sotsiaal-majanduslikku arengut. Metsapartnerlustes keskendutakse metsahalduse, sealhulgas sidusrühmade osalemise parandamisele, metsapõhiste väärtusahelate tugevdamisele, stabiilse ja seadusliku ettevõtluskeskkonna stimuleerimisele ning metsatoodetega kauplemise kestlikkuse tagamisele, pannes rõhku seaduslikkusele, kestlikkusele ja raadamise peatamisele.

Täpsemalt võivad metsapartnerlused aidata partneritel kohaldatavatest seadusandlikest ja muudest standarditest aru saada ja nendega kohaneda. Nende raames aidatakse arendada ja rakendada metsatoodete jälgitavussüsteeme, sealhulgas tuginedes FLEGTi (metsaõigusnormide täitmise järelevalvet, metsahaldust ja puidukaubandust käsitlev tegevuskava) ([20]) vabatahtlike partnerluslepingute raames saadud paljutõotavatele kogemustele ning partnerite kehtestatud puidu seaduslikkuse tagamise süsteemidele. Raadamisvabasid tarneahelaid käsitlev ELi määrus tugineb ELi puidumääruse ja FLEGTi määruse ([21]) kogemustele, hõlmates lisaks seaduslikkusele täiendavaid nõudeid tagamaks, et ELi turule lastud puit on raadamisvaba. Metsapartnerluste eesmärk on ka suurendada majanduslikke stiimuleid kõrgemate keskkonnastandardite saavutamiseks, parandada ettevõtluskeskkonda ja juurdepääsu rahastamisele. Samuti soovitakse metsapartnerlustega aidata partnerriikidel peatada raadamine ja metsade degradeerumine nende Pariisi kliimakokkuleppe kohaste riiklike kindlaksmääratud panuste ning ülemaailmse elurikkuse raamistiku kohaste riiklike elurikkuse strateegiate ja tegevuskavade rakendamise kaudu. EL on juba sõlminud metsapartnerlused Guyana, Hondurase, Mongoolia, Kongo Vabariigi, Uganda ja Sambiaga ning uurib võimalusi teha rohkem, tuginedes ELi asjakohastele kogemustele selles valdkonnas.

([20]) Mõjuhinnag „ELi turule lastud toodetest tuleneva raadamise ja metsade degradeerumise riski minimeerimine“ (https://environment.ec.europa.eu/topics/forests/deforestation/regulation-deforestation-free-products_en) ning ELi puidumääruse ja FLEGTi määruse toimivuskontroll (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021SC0328).

([21]) Mõjuhinnag „ELi turule lastud toodetest tuleneva raadamise ja metsade degradeerumise riski minimeerimine“ ning ELi puidumääruse ja FLEGTi määruse toimivuskontroll .

6.2.3. *Muud asjakohased algatused*

ELil on strateegia „Global Gateway“ ja Euroopa Kestliku Arengu Fondi raames ka muid programme, millega toetada kestlikku metsamajandamist ja väikepõllumajandustootjaid. Konkreetsed näited Ladina-Ameerika kohta on esitatud **tekstikastis 4.**

Lisaks järgitakse pärast **ELi äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi** kohaldamise algust täiendavat lähenemisviisi seoses kõnealuse direktiiviga seotud tulevaste toetusmeetmetega. Selleks toetab EL muu hulgas kolmandate riikide valitsusi, erasektorit ja kodanikuühiskonda, et hõlbustada arusaamist raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse ja ELi äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi vastavatest nõuetest ja nendest saadavast kasust (nt seoses inimõiguste ja töötajate õiguste ning keskkonna parema kaitsega, kohalike kogukondade kaasamisega, stabiilsete tarneahelatega, suurema vastupanuvõimega jne), lahendades samal ajal peamiste sidusrühmade ees seisvaid konkreetseid probleeme. Sellega seoses on eriti oluline ülemaailmsete väärtusahelate kestlikkust käsitlev Euroopa tiimi algatus, et toetada ELi äriühingute kestlikkusalase hoolsuskohustuse direktiivi rakendamist kolmandates riikides. Näiteks jagab selle kasutajatugi asjakohast teavet ja annab suuniseid ning töötab vajaduse korral koostoimes raadamisvabasid väärtusahelaid käsitleva Euroopa tiimi algatuse keskusega.

EL annab **sihtotstarbelist toetust ka riigi tasandil**, võttes arvesse tootjariikide tegelikke vajadusi ning naabruspoliitika, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi raames eraldatud rahastamispakette.

Lisaks laiendavad **Euroopa arengut rahastavad asutused** ja rahvusvahelised finantseerimisasutused üha enam pikaajalisi investeerimisportfelle raadamisvabades tarneahelates. Näiteks Euroopa Investeerimispank (EIP) andis 2022. aasta detsembris välja spetsiaalse juhendi metsandussektori rahastamise suurendamiseks ([22]).

Konkreetne näide on projekt „Kaasavad ja kestlikud metsad Marokos“, ([23]) mille kaudu EIP andis 100 miljoni euro suuruse laenu, et toetada Maroko metsade kaasavat ja kestlikku arengut. See projekt toetab Maroko metsade strateegiat 2020–2030, mida rakendab riiklik vee- ja metsandusamet (ANEF) viie aasta jooksul. Lisaks on Euroopa Liit koostöös Maailmapangaga toetanud Moldova Vabariigis riikliku metsastamisprogrammi ettevalmistamist ja kulude arvestamist ([24]). 2023. aastal vastu võetud riiklik metsade laiendamise ja taastamise programm läheb hinnanguliselt maksma ligikaudu 759 miljonit eurot ([25]). Idapartnerluse riikides teevad EL ja Maailmapank programmi „EU4Environment“ vastava samba raames piirkondlikul tasandil koostööd, et täiustada õigusraamistikke ja suurendada suutlikkust tegeleda raadamise probleemiga.

([22]) https://www.eib.org/en/publications/20220173-forests-at-the-heart-of-sustainable-development.

([23]) https://www.eib.org/en/press/all/2023-558-maroc-bei-monde-100-millions-forets-inclusives-durables#:~:text=The%20EIB%20has%20granted%20a%20loan%20of%20%E2%82%AC100,the%20National%20Agency%20for%20Water%20and%20Forests%20%28ANEF%29.; https://www.eib.org/en/projects/all/20220943.

([24]) https://www.worldbank.org/en/news/feature/2024/05/21/investing-in-moldova-s-forest-biodiversity-to-build-a-more-sustainable-future.

([25]) https://www.eu4environment.org/news/how-the-european-union-jointly-with-the-world-bank-helps-moldova-green-its-landscapes/

Tekstikast 6. ELi strateegia „Global Gateway“ – näited käimasolevatest programmidest ja algatustest, mis toetavad metsade kestlikkust ja kestlikke põllumajanduse väärtusahelaid Ladina-Ameerikas

— **Programm „Amazonia+“** on 2023. aastal käivitatud ELi rahastatud programm, mille eesmärk on parandada Amazonase vesikonna riikide (Boliivia, Brasiilia, Colombia, Ecuador, Guyana, Peruu, Suriname ja Venezuela) suutlikkust võidelda raadamise ja metsade degradeerumise vastu, tehes koostööd kohalike, piirkondlike ja riiklike valitsuste ning kohalike kogukondade ja põlisrahvastega.

— Euroopa tiimi algatus **MESOAMEERIKA VIIS SUURT METSA** aitab kaitsta piirkonna viimaseid allesjäänud suuri metsi. Keskendutakse teadusandmete hankimisele nende metsade seisundi kohta, kasutades ära ELi kosmoseprogramme, tõhusale metsahaldusele ja raadamisvabadele väärtusahelatele ning keskkonnaalastele õigustele.

— EL toetab 2008. aastal algatatud „EUROCLIMA“ programmi raames muu hulgas metsandust, elurikkust ja ökosüsteeme 18 Ladina-Ameerika riigis. Keskendutud on uuenduslikele projektidele ja institutsionaalsele suutlikkusele säilitada loodusvarasid, suurendada ökosüsteemide CO_2 sidumist ja parandada loodusest sõltuvate rahvaste vastupanuvõimet kliimamuutuste mõjule kooskõlas avaliku poliitikaga. EL aitas kaasa ka põlisrahvaste piirkondliku platvormi loomisele Amazonase Koostööleppe Organisatsiooni raames, et tagada nende põlisteadmiste ja tavade arvessevõtmine valitsuse juhitavates elurikkuse kaitse, kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise alastes jõupingutustes.

Tekstikast 7. **Kestliku põllumajanduse ja metsanduse programm „Terre Verde“**

2022. aastal võttis komisjon vastu uue 115 miljoni euro suuruse programmi, ([26]) et toetada Maroko põllumajandus- ja metsandussektori ökoloogilist, kaasavat ja uuenduslikku arengut. Programmi „Terre Verte“ eesmärk on aidata kaasa Maroko 2020.–2030. aasta riiklikele strateegiatele „Rohelise põlvkond“ ja „Maroko metsad“, edendades ökoloogilist üleminekut, mis soodustab inimväärsete töövõimaluste loomist Maroko põllumajandus- ja metsandussektoris. See on osa ELi ja Maroko rohepartnerlusest, mis on esimene selline ELi algatus partnerriigiga. Selle eesmärk on edendada Euroopa roheleppe välismõõdet kohapeal võetavate meetmete kaudu ja sellest peaks saama eeskuju sarnastele partnerlustele teiste riikidega, sealhulgas Aafrika mandril.

7. **JÄRELDUS**

Raamistikuga luuakse terviklik struktuur koostööks partnerriikidega raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse kontekstis, et leida lahendus ühisele ülemaailmsele probleemile – raadamisele.

Raamistiku keskmes on partnerluskoostöö selle nimel, et rakendada määrust ja täita kestliku arengu eesmärkide raames võetud üleilmset kohustust peatada 2020. aastaks raadamine ning järgida Glasgow's võetud kohustust peatada ja pöörata 2030. aastaks tagasi metsade hävimine.

Partnerluse peamine eesmärk on edendada õiglast ja kaasavat üleminekut raadamisvabadele põllumajanduslikele tarneahelatele, jätmata kedagi kõrvale. EL jätkab koostööd partnerite ja sidusrühmadega tõhusate nõudluse ja pakkumisega seotud meetmete osas; ta toetab nende jätkuvaid jõupingutusi kestlikkuse saavutamiseks ning arusaamist kohaldatavatest standarditest ja nendega kohandumist.

Seda partnerlust rakendatakse teavitustegevuse, poliitilise ja valdkondliku dialoogi, sihtotstarbeliste toetusmeetmete, sealhulgas tehnilise abi, investeeringute ning teadmiste ja innovatsiooni arendamise kaudu.

([26]) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-morocco-green-partnership-commission-adopts-key-programme-support-agricultural-and-forestry-2022-10-25_en#:~:text=The%20programme%20%E2%80%9CTerre%20Verte%E2%80%9D%20aims%20to%20contribute%20to,in%20Morocco%20in%20the%20agricultural%20and%20forestry%20sector.

Partnerlus hõlmab mitmeid sidusrühmi, nagu piirkondlikud, riiklikud ja kohalikud ametiasutused, väärtusahelate peamised osalejad, sealhulgas suurettevõtjad, kauplejad, väikepõllumajandustootjad ja tarbijad, samuti kodanikuühiskond, põlisrahvad ja kohalikud kogukonnad.

Selleks et muuta see partnerlus tõhusaks, jätkab Euroopa Komisjon koostööd liikmesriikide ja Euroopa arengut rahastavate asutustega. Samuti hõlbustab see tihedamat koostööd asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

Partnerluse edu sõltub siiski ka ELi partnerite pühendumusest ülemaailmsete raadamise peatamise eesmärkide saavutamisele, millest annavad tunnistust riiklikud jõupingutused töötada välja oma kestlikkusest lähtuvad tootmis- ja hoolsuskohustuse põhimõtted ning ühineda kõrgemate keskkonnastandardite propageerimisega rahvusvahelises kontekstis.

LISA

Võrdlussüsteemi metoodika üldpõhimõtted

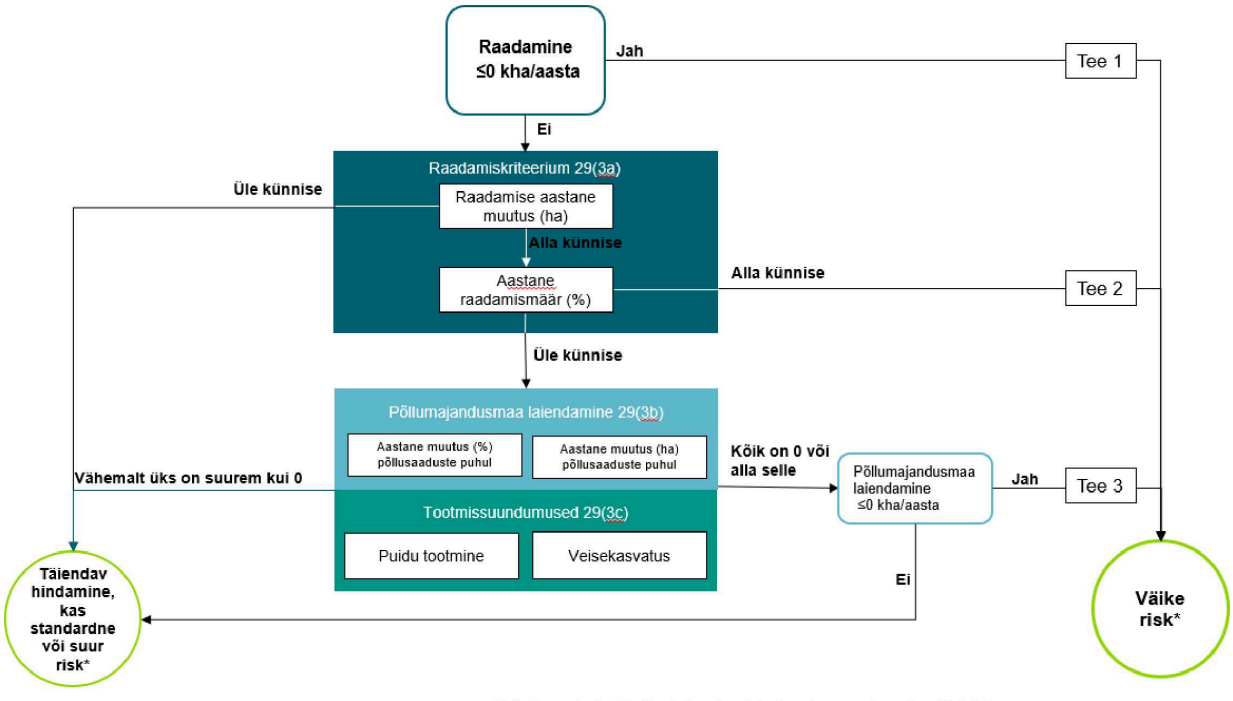
Kooskõlas kohustustega, mis tulenevad raadamisvabasid tarneahelaid käsitlevast ELi määrusest, töötab Euroopa Komisjon välja riikide võrdlemise süsteemi, nagu on nõutud kõnealuse määruse artiklis 29, ja koostab esimese loetelu, mis avaldatakse rakendusaktis. Selle protsessi käigus teeb komisjon koostööd asjaomaste partnerriikidega. Loetelu ajakohastatakse korrapäraselt, võttes arvesse uusi tõendeid.

Selleks et tagada täielik läbipaistvus enne õigusaktiga nõutavat loetelu sisaldava rakendusakti avaldamist, tutvustab komisjon käesolevas lisas võrdlussüsteemi metoodika üldpõhimõtteid.

Selle süsteemi eesmärk on liigitada riigid **väikese, standardse või suure riskiga riikideks**, et hõlbustada ettevõtjatel hoolsuskohustuse täitmist ning võimaldada pädevatel asutustel nõuete täitmist tulemuslikult jälgida ja tagada. Lisaks motiveerib see tootjariike suurendama oma põllumajandusliku tootmise süsteemide kestlikkust ja minimeerima nendest tulenevat raadamist. Samuti võimaldab see komisjonil pidada konsultatsioone ja dialooge prioriteetsete riikidega.

Komisjoni metoodika põhineb kindlalt **õiglusel, objektiivsusel ja läbipaistvusel**. See tugineb **kvantitatiivsetele kriteeriumidele**, mis põhinevad teaduslikel tõenditel ja uusimatel rahvusvaheliselt tunnustatud andmetel, eelkõige ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni ülemaailmsel metsaressursside hindamisel. Nendele mõõdetavatele teguritele keskendudes tagab komisjon, et klassifitseerimisprotsess põhineb usaldusväärsetel andmetel; seda kombineeritakse vajaduse korral **kvalitatiivse hindamise** metoodikaga.

Riikide väikese riskiga riikideks liigitamise metoodika hõlmab põhjalikku **kvantitatiivset hindamist** raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse artikli 29 lõikes 3 loetletud kriteeriumide alusel, kusjuures eelkõige vaadeldakse raadamist nii absoluutarvudes (metsa pindala vähenemine aastas hektarites) kui ka suhtelises arvestuses (metsa pindala vähenemine aastas protsentides), võttes arvesse ülemaailmseid keskmisi raadamise kogumahtusid. Vt allpool kvantitatiivse hindamise visuaalne ülevaade.

*Liigitus ei ole lõplik, täiendav hindamine vastavalt artikli 29 lõike 4 punktidele a-e on võimalik.

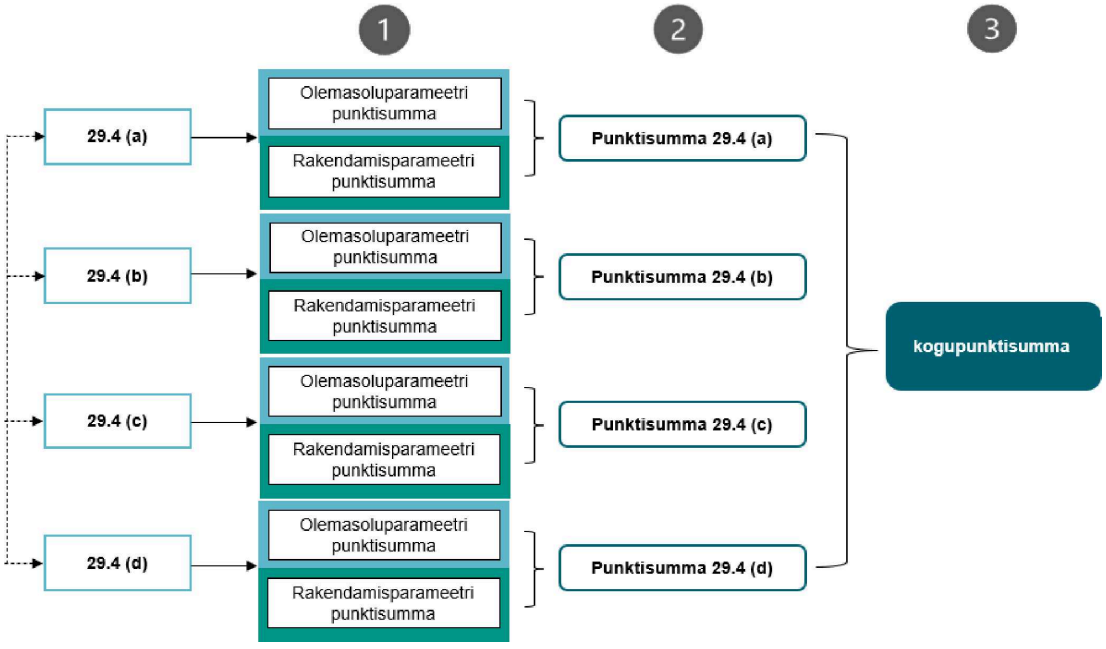
Metoodika kohaselt liigitatakse suurem osa maailma riikidest väikese riskiga riikideks. See annab võimaluse suunata ühiseid jõupingutusi ja ressursse metsade kaitsmiseks nendes geograafilistes piirkondades, kus raadamisega seotud probleemid on teravamad. Nii seatakse ka saavutatavad eesmärgid riikidele, kes peavad oma näitajaid parandama, ja vähendatakse ettevõtjate kulusid.

Suure riskiga riikide puhul pööratakse selles kategoorias kuni klassifikatsiooni läbivaatamiseni erilist tähelepanu riikidele, kelle suhtes kohaldatakse ÜRO Julgeolekunõukogu ja Euroopa Liidu Nõukogu sanktsioone, kuna nende riikide väärtusahelate puhul on hoolsuskohustust eriti raske täita.

Kõik teised riigid, mis ei ole liigitatud väikese või suure riskiga riikideks, jäävad standardse riski kategooriasse. Selles kategoorias võimaldab võrdlussüsteemi metoodika kasutada konkreetset lähenemisviisi nende riikide puhul, mis on riskikategooria alumises või ülemises otsas nii absoluutarvudes (metsa pindala vähenemine aastas hektarites) kui ka suhtelises arvestuses (metsa pindala vähenemine aastas protsentides). Need riigid on komisjoni jaoks prioriteet. Samal ajal võib komisjon teha koostööd teiste riikidega, eelkõige nendega, kelle kaubavahetus ELiga on raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määrusega hõlmatud saaduste puhul märkimisväärne.

Kvalitatiivne metoodika toetab kõnealuste riikidega peetavaid dialooge, mille eesmärk on vähendada raadamist ja vältida võimaluse korral nende riikide suure riskiga riikideks liigitamist, tehes sealhulgas vajaduse korral piirkondliku tasandi hindamisi.

Kvalitatiivse hindamise käigus võetakse arvesse raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse artikli 29 lõikes 4 loetletud kriteeriume, täpsemalt: teave selle kohta, kas riiklikult kindlaksmääratud panus ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni tegelikult hõlmab põllumajandusest, metsandusest ja maakasutusest tulenevat heidet ja selle sidumist; asjaomase riigi ja liidu ja/või selle liikmesriikide vahelised lepingud ja muud instrumendid, milles käsitletakse raadamist ja metsade degradeerumist ning lihtsustatakse asjaomaste saaduste ja toodete vastavust artiklile 3 ja nende nõuete tulemuslikku rakendamist; kehtivad riiklikud või piirkondlikud õigusaktid; kättesaadavad asjakohased ja läbipaistval viisil esitatud andmed inimõigusi ning põlisrahvaste, kohalike kogukondade ja muude taval põhinevate valdusõiguste omajate õigusi kaitsvate seaduste järgimise või tegeliku täitmise tagamise kohta ning ÜRO Julgeolekunõukogu või Euroopa Liidu Nõukogu kehtestatud sanktsioonid asjaomaste saaduste ja toodete impordi või ekspordi suhtes. Vt allpool kvalitatiivse hindamise visuaalne ülevaade.

Samal ajal toimub teavitustegevus kõigi teiste asjaomaste riikidega, sealhulgas nendega, kelle kaubavahetus ELiga on raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määrusega hõlmatud saaduste puhul märkimisväärne.

Tagamaks, et uusimaid kättesaadavaid teadusandmeid võetakse arvesse, on riikide liigitamine dünaamiline protsess, ning liigitus vaadatakse korrapäraselt läbi nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Iga viie aasta järel on kättesaadavad uued FAO andmed, mis vastavalt määrusele tingivad riikide liigituse läbivaatamise. Komisjon kavatseb teha esimese sellise läbivaatamise 2026. aastal.

Üldiselt on komisjoni võrdlussüsteem oluline vahend ülemaailmsetes jõupingutustes peatada raadamine ja metsade degradeerumine. Range, andmepõhise ja läbipaistva metoodikaga soovib komisjon kindlalt tagada, et raadamisvabasid tarneahelaid käsitleva ELi määruse rakendamine toimub nii tulemuslikult kui ka õiglaselt.